

Пенсії до і після 1 квітня

Наталія АНДРУСЕНКО

Нинішній рік вніс чимало змін у пенсійне законодавство України. Спочатку вони були зумовлені новаціями, затвердженими держбюджетом на 2015 рік та іншими законодавчими актами. А згодом, 2 березня, парламент проголосував за Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення».

Відповіді на найбільш актуальні для українців запитання кореспондент Укрінформу попросила директора департаменту пенсійного забезпечення Пенсійного фонду України Ірину КОВПАШКО.

49

Новації початку року

– Ірино Василівно, які зміни відбулися цьогоріч у призначенні трудових пенсій?

– Умови та порядок призначення пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» змін із початком нинішнього року не зазнали. Водночас, забігаючи наперед, зауважу, що Законом України № 213-VIII від 2 березня 2015 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» внесено низку змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення». А відповідно до абзацу 2 п. 16 розділу XV «Прикінцеві положення» зазначеного закону положення Закону України «Про пенсійне забезпечення» застосовуються в частині визначення права на пенсію за віком на пільгових умовах і за вислугу років.

Саме тому з 1 квітня при визначенні права на пенсії на пільгових умовах поетапно змінюються вимоги до пенсійного віку жінок, загального стажу роботи для чоловіків та жінок, для пенсій за вислугу років – тривалість загального стажу роботи, а для окремих категорій працівників – необхідна тривалість вислуги років.

– А як щодо призначення спеціальних пенсій? Чи відбуватиметься для них подальший перерахунок за умов збільшення зарплат держслужбовців?

– Із 1 січня 2015 року пенсії за спеціальними призначаються у розмірі 60% заробітної плати, з якої було сплачено страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

Щодо перерахунків пенсій держслужбовцям, то з 1 січня 2015 року відповідно до статті 37-1 Закону України «Про державну службу» умови та порядок перерахунку призначених пенсій державним службовцям визначаються Кабінетом Міністрів України. Такий порядок на сьогодні не визначено.

– Як тепер оподатковуватимуться великі пенсії? З кого зніматимуть 15%, а з кого 20%?

– На виконання положень Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» (№ 71-VIII від 28.12.2014) у зв'язку з набранням чинності змін до Податкового кодексу України (далі – ПКУ) податок на доходи фізичних осіб справляється з суми пенсій (включаючи суму їхньої індексації, нараховану відповідно до закону) або щомісячного довічного грошового утримання, якщо їхній розмір перевищує три мінімальні заробітні плати (у розрахунку на місяць), встановлені на 1 січня звітного податкового року, – у частині такого перевищення (стаття 164.2.19 ПКУ).

Крім того, відповідно до п. 16-1 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» ПКУ об'єктом оподаткування військовим збором є доходи, визначені статтею 163 цього Кодексу, а фактично загальний місячний оподатковуваний дохід, зокрема, визначений статтею 164.2.19.

Базою оподаткування у 2015 році є суми пенсій або щомісячного довічного грошового утримання у частині, що перевищує 3654,00 грн. на місяць.

Ставка податку становить 15%, якщо база оподаткування для місячного оподаткованого доходу не перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, та 20%, якщо база оподаткування в календарному місяці перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати.

Ставка військового збору – 1,5% від об'єкта оподаткування.

Зважаючи на викладене, всі пенсії, незалежно від їх виду, та щомісячне довічне грошове утримання у частині, що перевищує 3654,00 грн. на місяць, підлягають оподаткуванню.

Наприклад, для пенсії, яка становить у березні місяці 5000,00 грн., базою оподаткування є 1346,00 грн. (5000,00 - 3654,00), до якої застосовується ставка 15%, розмір податку – 201,90 грн., сума військового збору – 20,19 грн., до виплати пенсіонеру – 4777,91 грн.

Для пенсії, яка становить 18000,00 грн. у березні місяці, базою оподаткування є 14346,00 грн., де податок для суми 12180,00 грн. розраховується в розмірі 15% (1827,00 грн.), для суми 2166,00 грн. – 20% (433,20 грн.). Розмір податку – 2260,20 грн., сума військового збору – 215,19 грн., пенсія до виплати – 15524,61 грн.

– Якою є «стеля» у 2015 році для великих пенсій і чи поширюється принцип обмеження на пенсії, що призначені раніше?

– Згідно із Законом України № 3668 від 08.07.2011 «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», який набрав чинності 01.10.2011, максимальний розмір пенсії не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність.

На сьогодні максимальний розмір пенсії становить 9490 грн. Пенсії, призначені до 01.10.2011 року в розмірі, що перевищує 9490 грн., виплачуються в раніше встановленому розмірі без проведення їхнього перерахунку та індексації.

– Чи залишається в силі норма, яка дозволяла достроковий вихід на пенсію у зв'язку зі скороченням штату чи за станом здоров'я?

– Із 01.01.2015 року відповідно до Закону України № 76-VII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28.12.2014 стаття 49 Закону України «Про зайнятість населення» та стаття 21 Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» виключені.

Тому дострокові пенсії за півтора року до досягнення пенсійного віку особам, які звільнені з роботи у зв'язку зі скороченням чисельності штату або за станом здоров'я, не призначаються.

– Чи зберігаються пенсії за особливі заслуги перед Батьківщиною?

– Пенсії за особливі заслуги перед Батьківщиною встановлюються відповідно до Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною», який є чинним.

Окрім того, законами України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» та «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» передбачено встановлення надбавки до пенсії особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною.

– Яким нині є розмір прожиткового мінімуму і як змінюватиметься він протягом року? Скільки наразі налічується пенсіонерів і яким в Україні є середній розмір пенсії?

– Статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» встановлено прожитковий мінімум на одну особу, яка втратила

працездатність: з 1 січня 2015 року – 949 грн., з 1 грудня – 1074 грн.

Без урахування даних по Автономній Республіці Крим та м. Севастополю, районах Луганської та Донецької областей, невідконтрольних українській владі, станом на 01.01.2015 на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 12 млн. 147,2 тис. пенсіонерів із середнім розміром призначеної місячної пенсії 1581,54 грн.

– Чи збережено нині право людини перейти на інший вид пенсій, скажімо, зі спецпенсії на трудову? Важливо уточнити: окремо для працюючих наразі й для тих спецпенсіонерів, які не працюють уже кілька років.

– У разі наявності права на отримання іншого виду пенсії (пенсії за іншим законом) особа може звернутися до органів Пенсійного фонду за переведенням на інший вид пенсії, незалежно від факту роботи.

– А чи здійснюватиметься й надалі перерахунок трудових пенсій для працюючих пенсіонерів раз на два роки?

– Зміни до порядку проведення перерахунків пенсій не вносилися. У разі, якщо особа після призначення/попереднього перерахунку пенсії

набула не менш як 24 місяців страхового стажу або меншої тривалості, але після призначення/попереднього перерахунку пенсії пройшло не менше ніж два роки, вона має право на перерахунок пенсії.

– Які роки беруться за базу для нарахування пенсій – останні два, три чи більше?

– Відповідно до статті 40 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року. За бажанням пенсіонера та за умови підтвердження довідки про заробітну плату первинними документами у період до 1 січня 2016 року або в разі, якщо страховий стаж, починаючи з 1 липня 2000 року, становить менш як 60 місяців, для обчислення пенсії також враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу поспіль до 1 липня 2000 року, незалежно від перерв.

При обчисленні пенсії застосовується показник середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, за три календарні роки, що передують року звернення за призначенням пенсії.

Зміни – не жарти

– Як відбуватиметься процес зменшення пенсій для працюючих пенсіонерів: спочатку знімають 15% із суми, що перевищує три прожиткових мінімуми, а потім 15% із решти суми чи якимось по-іншому?

– Із 1 квітня 2015 року відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» пенсія для працюючих пенсіонерів виплачується, зокрема, в розмірі 85% призначеного розміру, але не менш як 150% прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

Базою для оподаткування є дохід у вигляді пенсій та щомісячного довічного грошового утримання, який після застосування такого порядку для працюючих осіб перевищує 3654,00 грн. на місяць, – у частині такого перевищення.

Наприклад, розмір пенсії з урахуванням надбавок, підвищень відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» становить 5000,00 грн. Якщо пенсіонер працює (крім роботи на посадах, які дають право на призначення пенсії/щомісячного довічного грошового утримання у порядку та на умовах, передбачених законами України «Про

державну службу», «Про прокуратуру», «Про статус народного депутата України», «Про судоустрій і статус суддів»), пенсія виплачується в розмірі 85% призначеного розміру, тобто 4250,00 грн.

Оскільки зазначений розмір перевищує 3654,00 грн. на місяць, розмір пенсії в частині 596,00 грн. (4250,00 - 3654,00 = 596,00) підлягає оподаткуванню. Податок на доходи фізичних осіб становить 15% – 89,40 грн., військовий збір – 8,94 грн.

До виплати пенсіонер отримає 4151,66 грн.

– Що нового у призначенні наукових пенсій? Чи підлягатиме скороченню їхній розмір, якщо науковці продовжують працювати, скажімо, у державних чи приватних установах?

– Відповідно до Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» пенсії науковим (науково-педагогічним) працівникам з 1 січня 2015 року призначаються в розмірі 60% від сум заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника. Призначені раніше пенсії в бік зменшення не переглядаються.

Що стосується порядку виплати, то пенсії, призначені згідно з цим законом, у період роботи в державних та приватних установах на наукових

посадах із 1 квітня виплачуються у розмірі 85% від розміру пенсії, який визначено відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а в період роботи на інших посадах/роботах – 85% призначеної наукової пенсії.

При цьому розмір пенсії до виплати не може бути меншим ніж 150% прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, – 1423,50 грн.

Незалежно від факту роботи та посади, на якій працюють пенсіонери, призначена пенсія (незалежно від її виду та закону, згідно з яким призначена) виплачується в повному обсязі інвалідам I та II груп, інвалідам війни III групи та учасникам бойових дій, особам, на яких поширюється чинність пункту 1 статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та особам, на яких поширюється дія пункту 3 Прикінцевих положень Закону № 213-VIII від 02.03.2015.

– Чи може спецпенсіонер зберегти свій розмір пенсії, працюючи на посадах, що не прирівняні до держслужби, скажімо, у приватній компанії?

– Якщо особі призначена пенсія, зокрема, відповідно до Закону

України «Про державну службу», то в період роботи у приватній компанії пенсія виплачується в розмірі 85% призначеного розміру, але не менш як 150% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (949 грн. x 150% = 1423,50 грн.).

При цьому, повторює, інвалідам I та II груп, інвалідам війни III групи та учасникам бойових дій, особам, на яких поширюється чинність пункту 1 статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та особам, на яких поширюється дія пункту 3 Прикінцевих положень Закону № 213-VIII від 02.03.2015, призначена пенсія виплачується в повному обсязі.

– Чи буде обкладатися пенсія 15-відсотковим податком, якщо людина працює за цивільно-правовим (не трудовим) договором на виконання певного обсягу роботи?

– Якщо пенсіонер працює не на умовах трудового договору або виконує роботи на підприємстві, установах, організаціях або у фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру, пенсія виплачується у розмірі 85%, але не менш як 1423,50 грн.

– А чи позначаються зміни, наприклад, на розмірі пенсії журналіста, привірного до держслужбовця, якщо він друкується у державному ЗМІ й, відповідно, отримує гонорари, однак при цьому не зарахований до штату або ж виконує роботу на умовах цивільно-правового договору?

– При нарахуванні пенсії журналісту державного або комунального засобу масової інформації застосовуються норми, методика та порядок нарахування пенсії державному службовцю. Законом України «Про державну службу» передбачено обмеження виплати пенсії в період роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії відповідно до Закону України «Про державну службу», тому в період роботи на посаді журналіста державного/комунального засобу масової інформації пенсія не виплачується (крім тих осіб, які мають право на виплату пенсії в період роботи в повному обсязі).

Якщо особа не зарахована на посаду журналіста, працює на умовах цивільно-правового договору, за період дії цивільно-правового договору виплата пенсії буде здійснюватися у розмірі 85% призначеного розміру, але не менш як 150% прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

– Назвіть новації, які наберуть чинності з 1 квітня нинішнього року стосовно пільгових пенсій. Ко-

му і на скільки збільшується страховий стаж?

– Законом України № 213-VIII від 02.03.2015 внесено зміни до Закону України «Про пенсійне забезпечення». Так, при призначенні пенсії за віком на пільгових умовах поетапно збільшується вік жінок, зокрема, з 45 до 50 років – при призначенні пенсії за віком за роботу в особливо шкідливих і особливо важких умовах та з 50 до 55 років – при призначенні пенсії за віком за роботу в шкідливих та важких умовах праці. Також поетапно на 5 років змінюється загальний стаж роботи для чоловіків та жінок, необхідний для призначення пенсії на пільгових умовах.

При призначенні пенсії за вислугу років змінюється тривалість загального стажу роботи, а для окремих категорій працівників – необхідна вислуга років. Це стосується, зокрема, робітників локомотивних бригад, працівників на польових геологорозвідувальних роботах, робітників на заготівлях і лісосплаві, плавскладу флоту, працівників освіти та охорони здоров'я, артистів та інших.

– Виплата військових пенсій для працюючих пенсіонерів зберігається лише для обмеженої кількості військових чи поширюється на всіх військових пенсіонерів без винятку?

– Відповідно до статті 54 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (в редакції, що діятиме з 01.04.2015) тимчасово, у період з 01.04.2015 по 31.12.2015, особам, яким пенсія призначена відповідно до цього закону, у період роботи на посадах, які дають право на призначення пенсії або щомісячного довічного грошового утримання у порядку та на умовах, передбачених законами України «Про статус народного депутата України», «Про державну службу», «Про прокуратуру», «Про судоустрій і статус суддів», пенсії, призначені відповідно до цього закону, не виплачуються. Після звільнення з роботи виплата пенсії відповідно до цього закону поновлюється.

Зазначений порядок виплати пенсій не застосовується до інвалідів I та II груп, інвалідів війни III групи та учасників бойових дій, осіб, на яких поширюється чинність пункту 1 статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Крім того, обмеження щодо виплати пенсії, передбачені цим законом, не застосовуються протягом особливого періоду до пенсій, що призначені особам, які проходять військову службу або перебувають на посадах у Міністерстві оборони України, Головному управлінні розвідки Міністерства оборони України, Мініс-

терстві внутрішніх справ України, Апараті Ради національної безпеки і оборони України, Державній спеціальній службі транспорту, Службі безпеки України, Службі зовнішньої розвідки України, Державній прикордонній службі України, Управлінні державної охорони України, Державній пенітенціарній службі України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національній гвардії України, органах військової прокуратури, або беруть участь в антитерористичних операціях, здійсненні заходів із забезпечення правопорядку на державному кордоні, відбитті збройного нападу на об'єкти, що охороняються військово-службовцями, визволенні цих об'єктів у разі захоплення, відбитті спроб насильного заволодіння зброєю, бойовою та іншою технікою.

– Який порядок надання довідок до ПФ? Виплата пенсій працюючим пенсіонерам припиниться автоматично чи потрібно доносити ще якісь підтвердуючі документи про те, що людина або звільнилася, або залишилася працювати?

– Статус пенсіонера – працюючий чи непрацюючий – і, відповідно, розмір пенсії до виплати органи Пенсійного фонду України визначають за матеріалами пенсійних справ та даними системи персоналізованого обліку. Надавати органам Пенсійного фонду окремо документи необхідно лише тим пенсіонерам, хто своєчасно не виконав передбачене законом зобов'язання протягом десяти днів поінформувати органи Фонду про працевлаштування/звільнення з роботи.

Якщо документи про звільнення з роботи буде надано після 1 квітня, то виплата пенсії буде проведена в повному обсязі за весь період, коли пенсіонер уже не працював.

Якщо документів про працевлаштування, в тому числі на «спецпосаду», пенсіонер не надасть, факт роботи буде встановлено пізніше за даними системи персоналізованого обліку. У цьому разі пенсіонер має повернути надміру виплачену суму пенсії.

– Скільки наразі працюючих пенсіонерів і який ефект очікує отримати бюджет ПФ від останніх новацій?

– На обліку в органах Пенсійного фонду України перебуває 2 млн. 666,242 тис. працюючих пенсіонери.

Зміни в законодавстві з 01.04.2015 торкнуться загалом щонайбільше 700 тис. осіб. А орієнтовний економічний ефект від цих новацій у 2015 році сягне 1,3 млрд. грн.